

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования и науки Республики Бурятия
Муниципальное казенное учреждение
"Закаменское районное управление образования"
Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
"Улекчинская средняя общеобразовательная школа"

РАССМОТРЕНО
На заседании МО
гуманитарного цикла

Руководитель Ажитова Б.Ч.
Протокол № 1»
от «30» августа 2023г.

СОГЛАСОВАНО
Заместитель директора по
УВР

Гончикова И.В.
Протокол №1
от «30» августа 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО
Директор МБОУ "Улекчинская
СОШ"

Дамдинова Б.С.
Приказ №21а
от «31» августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета
«Бурятская литература»

для 8 класса основного общего образования
на 2023-2024 учебный год

у. Улекчин 2023 г.

Буряад литература. 8 класс

ТАЙЛБАРИ БЭШЭГ

Буряад литература үзэлгэ болбол имагтал образоор харуулдаг дээрэхэеэ һурагшадые арад зондоо үнэн сэхээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тон ехэ удха шанартай. Энэ программа 2008 ондо зохёогдоһон туршалгын Буряад һургуулийн программа дээрэ табигдаба.

Һурагшадта түрэлхи литература шудалан үзүүлхэдэ, буряад хэлэнэйнгээ баялигтай гүнзэгыгөөр танилсуулха, һайнаар хэлүүлдэг, уншуулдаг, бэшүүлдэг болгохоһоо гадна буряад арадайнгаа ажабайдал, түүхэ, заншал, зан абари үзэжэ байгаа зохёолнууд дээрэ үндэлһэн, һайнаар ойлгуулха, ухаань сэдхэлдэнь шэнгээхэ, манай обществын ёһото эрхэтэн болгон хүмүүжүүлхэ гэхэн шухала зорилгонууд табигдана. Түрэлхи литература тухайгаа һурагшад ямар мэдэсэтэй, ойлгосотой болохо ёһотой юм гэхэн эрилтэнүүд түсэб соо үгылэгдэнэ. Багша эдэ эрилтэнүүдые дүүргэхэ, бээлүүлхэ зэргэтэй. Эдэ программын эрилтэнүүдһээ гадна, түрэлхи литературы хэшээлдэ һурагшадай аман ба бэшэмэл хэлэ хүгжөөлгөөр хэгдэхэ ажалай гол янзанууд үгтэнэ. Энэ ажал бээлүүлхын тулада класс бүхэндэ хэлэ хүгжөөлгын тусгаар саг хараалагдана.

Багша: Будаева Ж.Г., 2023-2024 онуудай һуралсалай жэл.

8-дахи класс.

8-дахи классай һурагшадай мэдэсэ, шадабарида табигдаха шухала эрилтэнүүд:
Һурагшад иимэнүүд юумэ мэдэхэ ёһотой:

1. Уран зохёолой текст, идея, уран дүрэ үзэгдэхэн зохёолой геройнуудые , сюжет.
2. Байгуулгын шухала онсо янзануудые хэлэнэй зураглан тодорхойло арга хэрэгсэлнүүдые.

Һурагшад иимэнүүд юумэ шадаха зэргэтэй:

1.
 - ❖ Үзэгдэжэ байһан зохёолнуудые байгуулгын зүйлнүүдые илгажа ба тэдэнэй үүргэ тодорхойло;
 - ❖ Зохёолой геройнуудай өөр өөрын ба бултандань хабаатай шэнжэнүүдые тодорхойлон, характеристикэ үгэжэ.
 - ❖ Эпическэ, лирическэ, драматическа зохёолнуудые илгаруулжа.
2. Уран гоёор уншажа
 - ❖ Уран зохёолой геройнуудта характеристикэ үгэхэ сложно түсэб табижа;
 - ❖ Бээ даагаад уншаһан геройнуудта ямараар хандажа байһанаа харуулан аман гү, али бэшэмэл һанамжа үгэхэ.
 - ❖ Байгуулгын шухала онсо янзануудые хэлэнэй зураглан тодорхойло арга хэрэгсэлнүүдые.
3. Һурагшадта зорюулжа хэблэгдэхэн научно—популярна номой справочна аппарат, мүн литературна терминтэй словарь хэрэглэжэ.

Программын байгуулга ба удха.

VIII класс (68 час)

Арадай аман зохеол (4 час).

Арадай аман зохеолой найханай заншал. Мифүүд. Домогууд. Дуунууд. Онъһон ба хошоо үгэнүүд. Үрээлнүүд. Таабаринууд. Юртэмсын дүрбэлжэн таабаринууд. Гүн Сакба тухай түүхэлһэн хөөрөөн.

« Гэсэр» эпос (6 час).

«Гэсэр» - буряадай героическа эпосүүдэй элитэ ехэнь. «Гэсэр» үльгэр эрдэмтэдэй суглуулан бэшэжэ, бүридхэһэн тухай. Туд үльгэрэй гол удха. Гэсэрэй дүрэ, дайшалхы хэрэг, ябадалайнь зорилго. Энэ эпосэй байгуулга, хэлэн, уран аргууд, мифическэ зүйлнүүд.

Үльгэр соо буряад, монгол, түбэд болон бусад арадуудай соел болбосоролой талаар харилсаанайнь баримтанууд.

Монголой нюуса тобшо (4 час).

Зохеолой түүхэтэ үндэһэн ба сюжет. Образуудынь. «Монголой нюуса тобшо» ба арадай аман зохеол. «Монголой нюуса тобшо» гэхэн зохеолой удха шанар.

Замай тэмдэглэлнүүд (2 час).

Дамба- Даржаа Заяев «Замай тэмдэглэлнүүдхээ». Базар Барадин «Буряад-монголой уг гарбалай домог». Буда Рабданов «Худалдаа наймаан, түбэд эхэнэрнүүд.

Реалистическэ ёһо заншал(7 час)

Реализм тухай ойлгосо. Реалистическэ ёһо заншал. Зүбөөр зураглалга зүбтэй байлга хоерой хоорондох илгаа. Уран зохеолой геройн доторой байдал зүбөөр зураглан харуулха аргууд ба хэрэгсэлнүүд. Психологизм тухай ойлгосо.

Цыденжаб Дондубон. «Хиртэһэн һара». Геройн абари зан реалистическээр зураглан харуулха ёһо заншал. Геройн дотор боложо байһан зүрилдөө зураглалга.

Хоца Намсараев «Цыремпил» (7 час).

Туужа соо революциин урдахи буряад нийтэ зоной байдал үргэнөөр харуулагдаһаниинь. Туужа соо зураглагдаһан ангинуудай олон янзын түлөөлэгшэнэрэй дүрэ. Цыремпилэй дүрэ. Туужын хэлэнэй уран аргууд. Авторай уранаар зохёон бэшэхэ шадабари. Литературын арадша ёһо. Литературна теори.

30-аад онуудай ба Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үеын литература. (10 час).

К.Ш. Цыденов «Хээрэ» рассказ, Ц.Р. Галанов «Эсэгийн хүбүүн» рассказ, Ц.Ц.Дондогой «Эхэ тухай поэмэ.

Буряад сонет (2 час).

М.Самбуев «Аласай замда юрөөнэб». Сонедүүдэй гүрлөө. Сонедэй түүхэхээ. Ямар аргаар бэшэгдэдэг тухай мэдэсэ.

Хүн түрэлтэн, уг гарбал, уг изагуур (7 час).

Л.Д. Тапхаев «Андалдашагүй баялиг». А.Г.Лыгденов «Нюдэнэй аршаан», «Үншэн» рассказы. Мүнөө үе сагай шухала асуудалнуудай нэгэн болохо хүнэй һанаанай, зүрхэ сэдхэлэй, доторой байдалай орео хурса зүрилдөөнүүдые шийдхэлгэ.

Алексей Бадаев «Сэргэ» (1час). Уянгата шүлэгэй сюжет.

Жамсо Тумунов «Халуун зүрхэн» (2 час).

Дайн хүнэй ба арад зоной ажабайдалда. Хүн онсо байдалда.

Цырен-Дулма Дондокова «Шулуунууд дуулана» (3час). «Шулуунууд дуулана» гэжэ поэмын арадай түүхэтэ зам дээрэ үндэлжэ бэшэгдэһэниинь. Эхэнэр хүнэй хуби заяан тухай поэдэй уянгата, публицистическэ шэглэлтэй хөөрөөн.

Балдан Ябжанов «Эртын шуудэр» (8 час). Туужа соо арадай аман зохёолой заншал хэрэглэлгэ. Дайнай үеын үхибүүдэй ажабайдал ба хани нүхэсэл.

Доржо Эрдынеев «Түбэргөөнтэнэй хүбиэргэй» (5 час.)

Хүнэй ажабайдалда угай удха шанар. Эхэ эсэгын хургаалай удха шанар. Хөөрөөн соо тоонто нютаг, гэр бүлын харилсаанай асуудалай шухала байһаниие харуулалга.

**Тематическа түсэблэлгэ
Буряад литература**

Класс: 8

Багша: Будаева Жаргалма Гомбоевна

Программаар үгтэһэн саг: Хамта – 68 час, недели соо 2 час.

Программа үнгэргэгдэхэ шалгалтын хүдэлмэринүүд: 7 час

Түсэблэлгэ:

Буряад Уласай болбосоролой болон эрдэм ухаанай яаманай дурадхаһан туршалгын программа дээрэ үндэһэлнэ (2008 он)

Учебник: 8 класс, Буряад литература 1-дэхи ба 2-дохи хубинууд (хрестомати), Х.Г. Цыденова, Б.Ш. Ширапова

Улаан-Үдэ, Бэлиг, 2017 он

**Түрэлхи литература. 8 класс
I четверть. 16 ч.**

№	Темэ	Саг
1	Оролто үгэ. Арадай аман зохёол	1

2	Буряад арадай дуунууд.	1
3	Үрээлнүүд	1
4	«Абай-Гэсэр хүбүүн» 1 - 2 талаа	1
5	«Абай-Гэсэр хүбүүн» 3 - 5 талаа	1
6	«Абай-Гэсэр» хүбүүн 6 - 9 талаа	1
7	Буряад үльгэрнүүд. Абай-Гэсэрэй дүрэ	1
8	Үльгэрэй композици. Эпосэй поэтикэ	1
9	Гүн Сакба тухай. Түүхэлһэн хөөрөөнүүд	1
10	х/х «Гэсэр – арадай баатар» зохёолго бэшэлгэ	1
11	«Монголой нюуса тобшо» 1 бүлэг	1
12	«Монголой нюуса тобшо» 2бүлэг	1
13	«Монголой нюуса тобшо» 3бүлэг	1
14	«Монголой нюуса тобшо» зохёол тухай. Монгол Уласай байгуулга тухай	1
15	Д-Д. Заяев «Замай тэмдэглэлнүүдһээ», Б.Рабданов «Худалдаа наймаан», «Замай тэмдэглэлнүүд»	1
16	Б. Барадин «Буряад-монголой уг гарбалай домог»	1
		16

II четверть. 14 ч.

№	Темэ	Саг
1	Х. Намсараев «Цыремпил» туужын 1 хубийн 1-2 бүлэгүүд	1
2	Туужын 4-5 бүлэгүүдэй удха	1
3	Туужын 8-10 бүлэгүүдэй удха	1
4	«Цыремпил» 2 хубийн 1-4 бүлэгүүд	1
5	Туужын 5-6 бүлэгүүдэй удха	1
6	Бүхы зохёолой удха. Туужа тухай ойлгосо	1
7	х/х «Цыремпил – буряад арадай түлөөлэгшэ» зохёолго бэшэхэ	1
8	Ц. Дон «Хиртэһэн нара» 1-2 бүлэгүүд	1
9	Бүлэгүүдэй удхаар хүдэлэлгэ. 3 бүлэг	1
10	Бүлэгүүдэй удхаар хүдэлмэри	1
11	Туужын 5 бүлэг	1
12	Бүлэ ба түрэлхидэй хоорондохи харилсаан	1
13	Реализм. Уран зохёол соохи геройн сэдхэлэй байдал (психологизм)	1
14	х/х «Нютагта хамтын ажалай хүгжэлтэ» элидхэл бэлдэхэ	1
		14

III четверть. 22 ч.

№	Темэ	Саг
1	Ж. Тумунов «Халуун зүрхэн»	1
2	«Дайнай үедэ совет зоной харуулһан баатаршалга» зохёолго	1
3	А. Бадаев «Сэргэ». Уянгата шүлэгэй сюжет	1
4	К. Цыденов «Хээрэ»	1

5	К. Цыденов «Хээрэ». Автор-хөөрэгшэ	1
6	х/х «Эрэ хүнэй зосоо эмээлтэ хазаарта багтаха» хөөрэлдөөн	1
7	Ц. Галанов «Эсэгийн хүбүүн»	1
8	Ц. Галанов «Эсэгийн хүбүүн»	1
9	х/х Б. Доржиев «Хахасалга» зурагаар зохёолго	1
10	Ц. Дондогой «Эхэ тухай поэмэ»	1
11	Ц. Дондогой «Эхэ тухай поэмэ»	1
12	Поэмэ тухай ойлгосо	1
13	С. Ринчинов «Эхын дүрэ» зурагаар зохёолго	1
14	М. Самбуев «Аласай замда юрөөнэб» сонедүүдэй гүрлөө	1
15	Сонедэй түүхэнээ.	1
16	Ц. Дондокова «Шулуунууд дуулана» поэмэ	1
17	Ц. Дондокова «Шулуунууд дуулана»	1
18	Ц. Дондокова «Шулуунууд дуулана»	1
19	Б. Ябжанов «Эртын шүүдэр» туужын 1 бүлэг	1
20	«Эртын шүүдэр» 2-4 бүлэгүүдэй удха	1
21	«Эртын шүүдэр» 5-6 бүлэгүүд дээрэ хүдэлэлгэ	1
22	«Эртын шүүдэр» 7 бүлэгэй удха	
		22

IV четверть. 16 ч.

№	Темэ	Саг
1	Б. Ябжанов «Эртын шүүдэр» 8 бүлэг	1
2	«Эртын шүүдэр» 15 бүлэг	1
3	Арадай аман зохёолой заншал уран зохёолдо хэрэглэлгэ	1

4	х/х «Дайнай үеын үхибүүд» зохёолго бэшэлгэ	1
5	Д. Эрдынеев «Түбэргөөнтэнэй хүбшэргэй» хөөрөөн	1
6	Д. Эрдынеев «Түбэргөөнтэнэй хүбшэргэй»	1
7	Д. Эрдынеев «Түбэргөөнтэнэй хүбшэргэй»	1
8	Хөөрөөнүүдэй цикл. Буряад уран зохёол соохи нравственна үндэһэн тухай	1
9	х/х «Түбэргөөнтэнэй гэр бүлын онсо илгаа» зохёолго бэшэлгэ	1
10	Л.Д.Тапхаев «Андалдашагүй баялиг» шүлэг	1
11	А. Лыгденов «Нюдэнэй аршаан»	1
12	А. Лыгденов «Нюдэнэй аршаан»	1
13	А. Лыгденов «Нюдэнэй аршаан»	1
14	Р. Мэрдыеев «Баян тала» зурагаар зохёолго	1
15	к/у А. Лыгденов «Үншэн»	1
16	А. Лыгденов «Үншэн»	1
		16

Жэл соо: 68 час

Неделидэ: 2 час